

(Høegh)
Ove Guldberg

1771

Pris = Skriftet

over det

fremfattede Spørgsmaal:

Hvad Indflydelse det har

i de

smukke Videnskaber

naar

oplyste og polerede Folk

stræbe

at overgaae hinanden.

Naar de oplyste og polerede Folk stræbe at overgaae hinanden, hvad Indflydelse har det i de smukke Videnskaber? Dette er det Spørgsmaal, som Selskab har forelagt at besvare. Jeg har troet, at jeg nogenledes opfyldte Selskabets Hensigt, naar jeg i tvende Afdeelninger indfattede mine Tanker. Jeg har undersøgt i den første: Hvad Indflydelse det har i de smukke Videnskaber, naar oplyste og slebne Folk søge at overgaae hinanden i de samme. I den anden har jeg overveiet: Hvad Virkning det har paa de smukke Videnskaber, naar saadanne Folk stræbe at overgaae hinanden i de andre Videnskaber.

I. Afdeeling.

Oplyste og polerede Folk ere i Besiddelse af Videnskaberne. De kan ikke være oplyste uden ved det Lys, som Videnskaberne give. De kan ikke kaldes polerede, med mindre de kiende og have de smukke Videnskaber. Enkelte Tilfælde og en hædlig Opfindelses Kraft har født Videnskaberne, Flid og Omhuie maa vedligeholde dem, Medstræben og Kampen maa forbedre eller forøge dem. Flere Folkes forenede Bestræbelser til Videnskabernes Berigelse og Udsmykkelse har større Kraft og flere Frugter, end naar det alene beroer paa et Folkes Arbeide og Omfarg. Alt dette ere Sandheder, som det Spørgsmaal, jeg vil besvare, setter forud, og som jeg med Rette kan ansee alt for klare og almindelig antagne til, at jeg vilde bevise dem. Dog ere de af den Art, at de blive Grunde til den hele Afhandling, og af mig saaledes skal bruges. Min Pligt er det da, at bygge paa den lagde Grundvold, og uden videre Ophold at nærme mig til at vise, hvad Indflydelse det

det har i de smukke Videnskaber, naar oplyste og polerede Folk søge at overgaae hinanden i de samme.

§. 1.

Poesie og Beltalenhed ere de tvende Slatter, som vi give det yndige Navn af smukke Videnskaber. Hos oplyste og slebne Folk findes de allerede, og ei først behøve at opfindes. Alt det Arbeide da, saadanne Folk med forenede Kræfter har at giere, løber ud paa at bruge de Gaver, de have, og bringe de smukke Videnskaber, de eie, til den mueligste Fuldkommenhed. Neppe behøver jeg at erindre, at Poesie og Beltalenhed staae i det næieste Baand med det Sprog, hvori de skal bruges. Hvem kiender ikke, at det er umueligt at være god Poet og stor Drator i et Sprog, som endnu er udyrket og i sin naturlige Tilstand. Skal et Folk læse prægtige Vers og fuldkomne Taler, maa dets Sprog være født i Udtalen, rigt paa Ord, beqvemt til Billeder, og forsynet med Talemaader. Hver Mangel og Ufuldkommenhed, som endnu behyrder et Sprog, lader følger efter sig,

naar de smukke Videnskaber skal trine frem i det
samme.

Fattes det paa Ord, hvor mangen smuk Tanke
kan da aldrig udføres? Bruger man Omsvøb for
at fremstille den, strøg er Tanken mat. Den har
hverken Salt eller Braad mere. Er Sproget stæ-
dende, og fuldt af haardt lydende Ord, hvor slet en
Tjeneste vil det da gjøre i et Hyrde-Bers. Det
bløde, det lydende, det listige maa være landskytig.
Er Sprogets egen Sammensættelse unaturlig og
ubsøielig, hvor vil det koste, at gjøre det brugbart til
en prægtig Tale eller et rørende Bers. Mangler
her Talemaader, Billeder, levende Tanker, hvor me-
get vil der da arbeides, førend dette Sprog kan frem-
bringe ziirlige Skribentere og lykkelige Poeter?

De lærde og artige Folkes Sprog ere tildeels
befriede fra disse Feil. De maa i en vis Grad være
det; thi ellers kunde de ei tiene til Indklædning for
de smukke Videnskaber. Et er mere fuldkommen
end

end et andet, og mere fritaget fra de Uleiligheder,
som hindre Beltaenheden. Men da de tilhøbe høre
til det Mennefskelige, ere de og ufuldkomne, og end-
nu langt fra den Høide, som de kunde bringes til.
Jeg troer, at en Flechier, en Fontenelle, en Corneille,
en Haller har fundet, at deres Siæle tænkte mere
end de kunde faae Ord til at udtrykke, og nøiere end
Sproget vilde tillade dem at udsige.

Hvad kan afhjælpe denne Mangel? Folkenes
felles Bestræbelse for de smukke Videnskaber kan vir-
kelig her gjøre en anseelig Tjeneste. Aldrig maa man
beskyldte mig for at tænke latterlig, fordi jeg slutter
saaledes: De smukke Videnskaber kan ei blive fuld-
komne, uden Sprogene blive fuldkomne, derfor
skal de smukke Videnskaber gjøre Sprogene fuldkomne.
Begge Poster ere Sandheder, og begge kan bestaa med
hinanden. Det er ei i denne Sag alene, at det er
Virkning og Tilbagevirkning, Ebbe og Flod imellem
Tingene. Men jeg maa bevise min Paastand.
Naar et Folk sætter Pris paa Poesie og Beltaenhed,
og duelige Hoveder besitte sig paa at gjøre disse yndis-

ge Videnskaber behagelige: saa flyder deraf, at de maa alvorlig gribe sig an for at frembringe noget, der er dem selv anstændigt og de smukke Videnskaber værdigt.

Kan dette skee, uden at de maa forbedre og berige Sproget? Kan de skrive veltalende enten i bunden eller ubunden Stil, med mindre de efterhaanden maa lære Sproget at taale Lænter, og blive selvgagtig for en sindrig Siel? Skal ædle og høie Lænter udføres, maa man have ædle og høie Talemaader, og har man ikke, maa man gjøre dem. Skal en fin og nyet afpasset Lænte fremstilles, maa man søge og meisonnellig oplede et Ord, der kan afbilde den. Dette maa skee, og er stedse skeet; men dette gjør jo Sproget rigt, flydende, velskillet og bestemt.

Naar flere Folk forene sig om at hellige Mærke deres Bestrebelse, saa søge de hvert for sig paa anførte Maade at rense, pryde og formere deres Sprog.

Sprog. Dette gjør vel, at hvert Lands Sprog bringes nærmere til Fuldkommenhed. Det bliver den første og umiddelbare Frugt af dette Arbejde. Men andre Folkes Sprog kan og vinde derved. Det Græskiske og Latinsk Sprogs Fuldkommenhed, de overflødige og syndige Ord, de korte og kraftige Udtryk, de rigtige og jærnlige Talemaader, den flydende og til alting sig skikkende Udtale, alt dette er den rige Kilde, hvorfra vi have at udlede de Fordele, som de nærværende Sprog i Europa kan have.

I dem ere vi opdragne: i dem have vi lært at tænke: deres beste Skribentere ere os forestille som Mynstere paa det smukke: dem har vi efterfuldt, dem har vi oversat: hvad Under da, at vi efterhaanden har flydt vore Sprog med Roms og Athens Bytte og Rigdom. Nu slutter jeg; har Italien og Grækenland kundet have saa betydelig en Indflydelse i vort Sprog, hvorfors skulde et andet Europæisk Sprog ikke have samme Virkning i vores, og vores i det? Lad det fransk Sprog beholde sine

Ord, vi vil ei indsliffe dem i vores; men dets Talemaader, dets Tanker, dets Billeder, den naturlige og dog konstige Indretning i dets findrige Skrifter, dette tilhøbe er Menneskenes: det vil vi laane, indlemme i vort Sprog og gjøre naturligt for os.

Pytsalige Tidsløb, naar alle Lande med lige Flid arbejde paa de smukke Videnskabers Forbedring og Udvidelse. Hvor mange tusinde søde Tanker, indtagende Talemaader, henrykkende Billeder ville og maatte da flyde fra et Folk til et andet? Hvert Sprog blev rigt, men hvert Sprog blev og derved beqvemt til de smukke Videnskaber. Disse havde beriget det, og nu kunde de igien blive rige ved det. De havde udsmykket det, og kunde igien udprydes i det. Saaledes kan en indbyrdes Stræben imellem Folkene besordre en yndig Vert i de smukke Videnskaber. Det er igiennem Sproget, at denne Fordeel tilflyder dem.

§. 2.

I hvorvel de artige og lærde Folkes Sproge komme meget overens i Talemaader, Billeder, findrige Tanker

ter og andet saadant, saa gjør alligevel Sprogenes egen Natur en væsentlig Forskiel imellem dem indbyrdes. Det ene har noget for det andet. Hvert i sig fattes i en Henseende det, som det har i en anden. Her er Oversflødighed af et slags Ord, og Fatigdom paa et andet. Det er Ordenen naturlig, men for sterk bunden. Her er Sproget ypperligen skiftet til offentlige Taler, men mindre beqvemt til korte og findrige Tanker. Det er Udtalen mandig og ærverdigg, men tillige haard og ubehagelig.

Disse naturlige Egenskaber kan komme de smukke Videnskaber til stor Fordeel. Vi sætte forud, at Folkene kappes om, hvem der kan frembringe de største Mesterstykker i Poesie og Bektalenhed. Saa ædel en Ærefierhed driver dem til at anvende deres Sprog paa det alleryderste. Hvor længe varer det, førend de merke, at samme er ligesaa ubøieligg paa en Side, som villigg paa en anden? De see, at naar det bruges til visse Dele af de smukke Videnskaber, er det fortreffeligg: deri kan det naae ligesaa høi

en Rang over de andre Sprog, som det i andre Henseender maa staa langt under de samme. Hvo følger ikke Strømmen, hvo søger ikke Seieren paa den Wei, der er lettest? Hvad Under da, at de Duelle, Alygtige og Sindrige kaster sig med deres Bestræbelser paa de Dele af de smukke Videnskaber, hoori deres Sprog lover dem, at Prisen bliver tilforladelig? Italien har de beste Opera, deres Sprog er en Hovedarsag, Frankerige de naturligeste Poeter, Hovedkilden er noget nær den samme. Det Hoie, det Prægtige, det Majestætiske er undertiden trinet frem i en Spannsk Dragt; men om det flydende, fulde og søde vil vise sig deri, kan man tvile om. En Udlanding vil finde sig mere rørt af en fransk end af en tydsk Ovidius, men maaskee det sidste Sprog kunde faae Prisen, naar Krigens fæle Diebliske skulde beskrives, eller den sidste Dag blant Dagene afmales. Hiine Romerske og Grækske Sprog beholde i mine Tanker et Fortrin over de nu værende Europæiske; naar saadanne Sange skal gøres, som Pindarus og Horatius fordem forfattede, det er, naar Tankerne skal

skal flyde og blinke, som et Lynet, og Sindsbevægelserne ei tale men tordne. Ordnes fordeelagtige Endelser i disse Sprog, der bestemme fuldkommen den meest afbrudte Mening, give dem saadan en Bækvæmhed, som vore ikke kan rose sig af.

Men lad alle nu levende Folk arbejde paa at sette Poesie og Bæltalenhed i den mueligste Glands, aldrig feiler det da, at jo enhver Nation vil frembringe sande Mæsterstykker i den Deel af Videnskaberne, som deres Sprog egentlig har Held til. Hver vil sette sin Værekands, og tilegne sig det Fortrin, som Naturen har bereed og Konsten bragt for Lyset. Men hvor vinder de smukke Videnskabers Rige, der ved, hvor udvides dets Grændser, hvor bygges Museer, ne de stolteste Templer! Europa er deelt i mange Lande; men Videnskabernes Rige i Europa er ikke deelt; det er kun et Rige: Dets Borgere udgiøre et eneste Selskab: Tab og Gevinst er Selskabets og ei det Lands, hoori nogle af dets Borgere opbolde sig. Derfor er det Videnskaberne, der vinde, naar et hvert Folk stræber at befordre dem i sine Lande.

En nye Anmerkning kan nøiere bevise det samme. Den er nær forenet med den forrige. Som vi der sluttede fra Sprogenes Forskiel, saa vil vi her drage vor Beviis af den Udfkillighed, der findes imellem de oplyste og polerede Folk selv. Den Ulighed mellem lige Mennesker maa komme af hvad den vil: Luft, Land, Føde, Levemaade, Regiering, Religion maa forarsage den. Det er os i denne Sag ligemeget. Noe er det, at Folkene ere forskiellige ei alene i det udvortes, men og i Indbildnings-Kraft og Sinds-Bevægelse. En Fransos kan være dybsindig, en Engellænder og, men noget vist adskiller dem dog, og gjør, at den ene allerofteft er det paa en anden Maade end den anden. Begge kan være sindrige, og fylde deres Tanker med Id, men den første varmer, naar den sidste brænder. Begge ere i Bevægelse, og deres Ord ere giennemtrængte af de Fornemmelser, som de selv føle. Jeg hører den første, og strax omtumles min Siæl paa samme Maade, som hans: han tier, jeg tænker, og ligesaa hastig legger Uroligheden sig

sig hos mig. Jeg hører den anden, og langsommere trænger Stormen sig ind i min Siæl; men det vil ei igien blive roligt. Hvert Folk har sin Art. Store Siæle findes i dem alle, men foranderligen bestemte. Allerofteft have de noget, der er dem egentlig, just fordi de ere af det Folk. Men derfor kan de alle være skikkede til de smukke Videnskaber.

Poesie og Betsalenhed, de tvende yndige Flo-der, dele sig i mange mindre Bække, som ere ei alle lige hastige, dybe og brede. Anden Indretning, andre Redskaber, anden Konst behøves til enhver. Visse Taler og visse Vers kræve en Siæl, der kan tænke, tænke dybt og stedse regiere sine Tanker. Her er Banen for de Sindrige og Dybsindige. Andre Taler og andre Vers ønske i sine Arbeidere en Tænkekraft, der spiller, og en Indbildnings-Kraft, der ligesom maler. Her er Bærstedet for de Sindrige og Muntre. De Folk, som hade det jævne og affastede, finde og i de smukke Videnskaber lige saadanne Stæder, hvor det endog er en Noes at brække alle Baand, foragte

foragte Tænke-Lovene selv, og alene løbe over det steile. De Folk, som det middelmaadige er en Lust, fattes ei paa Arbeide. Baade Poesie og Veltalenhed have visse Dele, hvor det fordres at vandre varsom, blive inden Grændserne, og afmaale hver Skridt, man gior.

Nu disse saa adskillige Folk forestille vi os tilhobe i Arbeide med de smukke Videnskaber. De stræbe tilhobe og hver dog paa sin Maade. Guldkommenhed tragte de efter! de naa den, men ei ensdan. Her modnes en, der en anden af disse Videnskabers Frugter, og Frugten viser, hvad Land den er groet i. Men hvad Land, der end har frembragt den, saa hører den Muserne til.

Poesien tilegner sig ligesaa vel Kingo som Tasso. Veltalenheden erkjender for sine baade Hersleb og Boscuet. Lyfhalige Tid, naar Folkene og i sær de oplyste Folk, der best kunde, saaledes ville anvende deres Kræfter paa at bringe deres naturlige Bequemheder til yderste Fordeel for Videnskabernes Rige.

Lad

Lad være hvert Folk har en egen Borgerrettighed i disse angennemme Lande, lad være, at det er andre forbuden at sætte der deres Bolig, vi vil ei misunde hinanden. Have de deres Fordeel, vi have vores. Men vi vil drive Handel med hinanden: vi vil omskifte nogle af vore med andre af deres Frugter. Det Kjøbmandskab er og fornøden blant disse Undersaatter. Den ene Deel af de smukke Videnskaber kan næsten ikke undvære den anden. I det mindste er Nyttens stor, naar man kiender dem tilhobe. Den høieste Veltalenhed behøver undertiden til sin Styrke, ja endog til sin Smukhed visse Stykker af den middelmaadige, og denne kan ei undgaae at blive mat og kiedsommelig, med mindre den nu og da gior sig ærværdig ved Laan af den Høie. Horatius Vers ere ei alle ligedan. Finder man saadanne, der vidne om en henrykt Siæl og en flyvende Indbildnings-Kraft, man seer andre, hvor Poeten kun tænker, og gior sig en Ære af at være middelmaadig: ja man seer ei sielden den sødeste Blanding af begge, og den behageligste Afværking af det, der for-

fornøier Iudbildningen og det, som indtager Fornuften.

Lad os nu demme, hvor rig en Høst de smukke Videnskaber kunde giøre, naar Folkene's forenede Kræfter frembragte i alle Poesiens og Veltalenhedens Dele virkelige Mesterskifter. Man saae da ikke alene de tilstrækkeligste Beviis paa hvad der er mueligt for de Dødelige, man havde da ikke alene de fuldkomneste Mønstre, som vare i alle Tilfælde de værdigste at efterfølge, men endnu mere, man havde og det rigeste Forraads-Kammer, hvorfra man kunde hente, hvad man behøvede til sit Arbejde, lidet eller meget. Ved det fuldkomne i det ganske kunde hver Deel endnu blive mere fuldkommen.

S. 4.

Naar jeg forestiller mig Folkene tilhobe alvorlig beklumrede for de smukke Videnskabers Tilværelse, saa seer jeg atter en Fordeel, som disse Videnskaber deraf kunne vente. Hvert et Folk ville søge i sit Sprog at

give

give Verden læseværdige Skrifter. Ordene blive da mere bestemte, Ordenen mere naturlig, Maaderne at udtrykke sig paa meer oversflødige, yndige og kraftige.

Lad os aldrig tænke, at disse Fordele blive alene de Lærde og Store forbeholdne. Nei man skaffes os kuns i vor Sprog saadanne Skrifter, hvor Vitigtighed og Veltalenhed, Sødhed og Grundighed regiere. Man arbeide kuns paa at afhandle Fornuftens og Gudslæres saa behagelig og hyndig, som Cicero Fornuftens: ulærde skal læse dem, forelske sig i dem, og deraf samle sig en adskillig Nytte. En skikkelig Borger finder ofte i sin Læsning større Hvile end i Wiinhusenes urolige Selskab. Folk paa Landet har begyndt at lære, at ved denne Lidsfordriv bliver deres Eenlighed dem ei kiedsommelig. Man skrive det, der er værd at læse. Læsere skal ei fattes.

Ja de Læsere, som jeg egentlig har i Sigte, giøre sig en Bog mere nyttig end de, hvis Embede

eller

eller Stand udkræver en vidtloftig Læsning. Disse sidste læse saa Bøger mere end engang. Den be-
drøvelige og ret beklagelige Nødvendighed tillader
ofte ei nogen Hvile. Nysgierrighed og Kiælen Ek-
selthed har og undertiden Skyld. Umueligt bliver
det da, at de kan forvandle en Skribents Tænke- og
Talemaade til deres. Men anderledes er det ge-
meenlig, naar de læse, hvis Tilstand ei egentlig for-
drer det. Ofte Giennemlæsning, mere Agtsom-
hed, større Lærvillighed forvolde, at de vinde i visse
Maader meer end de andre. De laane og giøre sig
en Ære af at laane en Forfatteres Ord, Udtryk og
Indfald.

Saa sandt som dette er, saa vist følger og der-
af den Slutning, at velskrevne Bøger føde usformærkt
med en bedre Smag et bedre Sprog. Bittige og
Lærvillige Mærde berige sig i saadanne Skrifter, og
Rigdommen dele de troligen med andre deres Lige.
Saaledes udflyder samme efterhaanden til et heelt
Folk. Bøger, som ere Fostere af de saukke Videns-
skaber,

skaber, have i sær denne Virkning; thi just disse er
det, som blive læste og oftere læste. Frankrig kan
tiene til et Beviis paa denne Sandhed. At Folk
af den ringe Stand der tænker ædlere, nettere og
høiere end andensteds, har tildeels sin Grund i den
Mængde findrige Skrifter, som dette Rige nu i meer
end hundrede Aar har frembragt. Denne Aarsag
bliver endnu mere fuldstændig, naar man seier
til, at alle dette Lands Børn særdeles elske deres
egne Skrifter, fordi de ogsaa ære meest deres eget
Sprog.

Vor Fædrelands Sprog har og i Almindel-
lighed ved en Mand vundet mere i saa Aar, end i
hundrede tilforn. Han har maaskee sine Ligemænd,
kunde han faae sine Overmænd, hvad kunde man da
haabe? Da maatte det skee, som her egentlig skal
bruges til Beviis. Findrige og nyttige Skrifter
toge til, Læsernes Tal blev formeret, Sproget efter-
haanden fuldkommen.

Man kunde da i de spæde Aar med Sproget selv lære rigtige og bestemte Ord, livagtige og angemmelige Talemaader. Man behøvede da ei saa megen Umage for at bortrydde det gemene, grove og uverdige. Den gode Smag, der tildeels var bleven naturlig, kunde nu uden Møie forbedres, blive Regjeldet og fuldkommen. Man kom da til de smukke Videnskaber med en Tænke- og Indbildningskraft, der maaskee til vor eget Sprogs Tjeneste var bedre skicket, og langt rigere end vore Forsædres, naar de havde opholdt sig mange Aar baade i Athen og Rom. Maaskee den enskelige Tid kunde da og komme, at man i Skolerne vilde forklare de Unge ei blot de døde Sprog og deres Phraser, men og Skribenterne.

Mine upartiske Dommere skionne fuldkommen, at det ei er Drømme, jeg fortæller, men Sandheder, som Fornuften lærer og Erfarenhed bekræfter. Jeg tør da slutte, at Poesie og Betsalenhed derved ville naae den høieste Epidse, og behøver jeg vel at

bevise

bevise det? Den, som allerede har lært at tegne, har til Skildrefonsten unægteligen større Duellighed end den, som aldrig har gjort et Træk. Men vi maa ei glemme, hvorfra den Flod var kommen, som havde vandet de unge Ymper, der nu ere saa tielinge at plante paa Parnasso. Lader os erindre, at den har sin Kilde paa Parnasso selv. Sandt bliver det da, at de smukke Videnskaber vore, naar Folkene tilhobe bestræbe sig for dem.

§. 5.

Lader os nu forlade det hele Folk med vore Tanker, og undersøge de behagelige Følger, som denne ædelmodige Stræben og Medstræben ogsaa paa andre Maader kan have for Videnskabernes Rige. Arbejderne selv skal nu være Diemerket for vore Bestragninger. Saa snart Folkene tilhobe vil gjøre sig det til en Ære at udsmykke og forbedre de smukke Videnskaber, saasnart de vil opmuntre deres Sammet til den Dyrkelse, og uddele som hiint Rom og Athen Belønninger til de værdigste, snart skal da en heel

Mængde opstaae, der vil kappes med hinanden at bringe de beste Offere til Videnskabernes Altære, og at sette i deres TEMPLER saadanne Støtter, der kan forevige baade deres og Landets Berømmelse. Lad være, at mange Offere, mange Støtter fremstilles, som fortjene at forkastes, nok er det, mange opmuntrer, og af Mængden selv udfommer den merkelige Nytte.

De sløve, svage, middelmaadige kan skade, men kun naar de ere de eneste. Intellem dem skindes til en Tid de stærke og skarpe. Disse have og deres Barndom. De stræbe med de andre, og de tør, just fordi de fornemme, at det er mueligt at gaae i Kampen med dem. Lad en Cicero alene have Ret til at skrive Taler, og en Virgilius til at synge Helte-Sange, hvo tør trine paa Banen med dem? De ere de eneste og de blive de eneste. Deres Tids Ende er Poesiens og Deltalenhedens Ende. Men seer man fremtræde en Skare, hvor det er vist, hvem Seierkrandsen skal tilhøre, saa vover man at møde

møde med, og er da Seieren ikke vis, er den dog tvivlsom. Just denne Tvivl er den lykkelige Møder, der har sedt de store Siæle, og givet Videnskaberne de rette Konst-Smykker. Lad de vædelige og frugtbare Hoveder staae et lidet iblant den store Flok, lad dem arbejde tillige med dem: Det vater et lange, førend saadanne fornemme deres Styrke; men hvad har draget dem af Mørket, rykket dem ud fra Almuen, og sat dem i den Rang, de fortjene; hvad har gjort dette? Alene Opmuntringer.

De samme Opmuntringer maa være ved. Nu veed man, hvad for Siæle Forsynet har givet vor Tid, og de maa bruges. Jo flere de ere, jo bedre, men de bør nu ikke kaldes til Et. De kan alle være heistduelige; men deres Bequemheder ere dog adskillige. Ofte hendes det, at de tilhøbe kan høperligen gjøre den samme Sag; men de behøves ei alle til den, og mange andre Ting behøver dem. Videnskaberne og de smukke Videnskaber, som her egentlig handles om, have mange Delt. Alle for-

de de store Siæle, men hver for sig kræver en stor Siæl af en vis Beskaffenhed. Vi forestille os nu, at de for Videnskaberne omhyggelige Folk, som før opvaft disse duelige Hoveder, fortsætte deres Opmuntringer, og foreslaae nu en nu en anden Deel af Poesie og Betsalenhed, snart kiendes da, hvortil et hvert Hoved er oplagt, og hvorhen Naturens saa vigtige Bestemmelse egentlig driver. Vilde vi nu i disse søde Tanker tillige indbilde os, at de kloge og slebne Folk tilhøbe arbeide, hvor let da at see, at inden kort Tid vilde Videnskaberne stige til den Høide, som de endnu aldrig blant de Dødelige have havt.

Nu ere de store og tankende Siæle udkaldte til Videnskabernes Dyrelse. Hvert Folk har sine. De stræbe tilhøbe at erholde Prisen, og hver paa sin Maade. Men enhver fornemmer Ligemand og Overmand. Enhver vilde dog gierne have en Fordeel, som han kunde kalde sin, og en Berømmelse, som var ham egen. Kundskab om den menneskelige Natur

be-

bestyrker fuldkommen min Slutning. Det er vist, her koster det Umage. Det er langt lettere, at trænge sig fra de Middelmaadige ind iblant de Store, end fra de Store til de Største. For at faae Plads her, udkræves ei alene at være veltalende, at være sindrig, men at være Opfindere. Saae har Naturen bestemt hertil, men hvo veed, siger et stort Hoved, om jeg er ikke blant disse saa.

Her stræbe da de Store med hinanden, og af hvad Kilde det end kommer, vinde Videnskaberne derved. Nu prøve de hemmeligen hinandens Styrelse, og den ene stræber at giøre sine Kræfter brugbare der, hvor den anden intet formaaer. Nu erføge de, hvad deres Fædremland endnu i de smukke Videnskaber mangle, og hvor kappes de først og best et opfylde den Mangel.

De, som det lykkes at naae Prisen blant deres Landsmænd, vende gemeenligen Øinene til de meest berømte blant andre Folk. Den ærefulde

Strid, som til Ende med deres egne, fornøjes med de Fremmede. Naar en Leibniz har tilføjet sig den øverste Rang blant de Lybske, seer han en Newton ligesaa ophøiet blant de Engellske. Her er strax en Tvekamp. Lad Slaget udfalde, hvordan det kan, lad Folkene selv trættes om, hvis Helt der er størst, de store og fortreffelige Hoveder kan ei stride med hinanden, at jo Videnskabernes tienes derved. Endog deres Bestræbelser mod hinanden ere vigtige. Enten finde de nye Lande i Videnskabernes Rige, eller i det mindste vise de Veien til dem. Men altså dette kan alene bringes tilveie ved Folkenes fælles Bestræbelser for de smukke Vidensfaber.

§. 6.

Naar klogtige og sindrige Lærde af adskillige Folk stræbe med hinanden, naar de kappeviis søge at fremføre de fuldkomneste Stykker, aldrig feiler det da, at de jo nie prøve hinandens Fostere. Den menneskelige Misundelse boer og i disse store Siæle. Det Nag, som et Folk undertiden har til et andet, spiller

og sin Kulle. Det kan og skee, at reen Nidkærhed for det Beste, setter dem paa Domstolen over hinanden. Her er det ikke vor Sag at undersøge dens Kilde, som disse Domme kan komme af. Nok er det, at de domme hinanden, og at de Domme, som de lærde af et Folk fælde over et andet, ere skarper og mere fri, end de, som de Lærde af samme Folk affige over hverandre. De adskillige Vaand, som disse indbyrdes have, den Skade og Fordeel, de kan forarsage, den Frygt og Forhaabning, som endog den tilkommende Tid kan vise, al dette forener sig til enten at tilbageholde alle Domme, eller til at gjøre dem altså for varfomme og lemsfældige.

De, som ere fremmede for hinanden, have ei saadanne Hindringer. De see bedre, fordi de enten see upartiff, eller tør vove at see. Et stort Hoved, der sømmelig advares om sine Feil, betiener sig af den Erindring. Det, som vises ham at mangle af Fuldkommenhed, maae han legge til, og vil han ikke, tienet det dog andre. I alt andet, tænke de, er demme

Bærde os et fuldkommen Mønster, alene heri har haat noget tomt, noget mat, noget skrøbeligt. Hvor nyter dette de smukke Videnskaber.

Desuden troer jeg, at det adskillige Fortrin, som en Nation har for en anden, gjør dem og til bedre skiftede Dommere over hinanden, end de kunne være det over sig selv. Hver Følk har sin gode og sin onde Side. Sielden kiende vi den Feil, som er alle vore Landsmænds. Vanen kan endog indbilde os, at det er en Dyd. Saadan en Folkefeil flyder fornødentlig ind i Tænke- og Skrivemaaden. Det smukkeste kan ved den Blanding blive falmende ja grimt. Her er det visselig, at man i sær behøver udenlandske Bøgere. Det vi ei mærke, fornemme de strax, og deres Erindringer kan, naar de følges, have den største Nytte for de kiere Videnskaber.

End mere: Jeg troer, at de Feil, jeg kalder Folkets, egentlig boer i Indbildnings-Kraften og Sinds-Bevægelse. Her kan jeg ei retfærdig-
giøre

giøre min Mening. Men tænker jeg rigtig, bliver det en Sandhed, at disse Feil ei have saa onde Følger, i det mindste ikke saa letteligen, i de andre Videnskaber, som i Poesie og Beltalenhed. Det næste Slægtskab, disse tvende Videnskaber have med Indbildnings-Kraften og Sinds-Bevægelse, maae fornødentlig giøre, at Uordenen her maa forvolde Skade der. De indvortes Fiender ere de værste. Et Arbeide fordærves snarest af Arbeiderne. Intet er da gavligere, end at man aabenbarer disse Fiender og reber disse falske Arbeidere. Men hvo kan nægte, at Fremmede bedre kan giøre dette, end Landets egne?

2. Afdeeling.

Bi vil nu prøve, hvad Indsyndelse det har i de smukke Videnskaber, naar vittige og artige Følk søge at overgaae hinanden i de andre Videnskaber. Denne vor Undersøgelse vil vi anstille i følgende Betragtninger:

En Poet og en Betsalende kan man ligne ved tvende Kunstnere. De have lært deres Kunst, de forstaae at bruge den, de vide endog dens Hemmeligheder, og fuldkommen besidde de Gæb, som udfordres til Mesterstykkerne. Men det er og med dem som med Kunstnerne. Kunsten selv giver dem ikke det, som skal forarbejdes. Det maa hentes andensteds fra. En Poet kan skildre, men han maa kiende det Billede, som han skal udtrykke. En Betsalende har alle Sprogets Indigheder i sin Magt, men man maa give ham det, hvorpaa de skal anvendes. De smukke Videnskaber kan ei forsyne sig selv. De lære deres Dyrkere Kunsten, og i visse Maader give dem Vertsi, men videre gaar deres Formue ikke. De itænge da til en anden Gævmildhed.

Man maa erhverve sig Kundskab om Tingene og fylde sig med levende Billeder om dem, sænd vi bruge Poesie og Betsalenhed til at udsmykke dem. Hvor kan man nu bedre hente den Kundskab end i de andre Videnskaber?

Sandt

Sandt er det den almindelige Menneskelige Kundskab beriget af Erfarenhed og understøttet af en findrig Hjerne forstrekker endog en anseelig Mængde af saadanne Ting, som en Betsalende kan betiene sig af, og en Poet digte om. Anden Videnskab havde neppe Homerus, og dog har baade de gamle og nye Læder troet, at han er den beste, ligesom blant sit Folk noget nær den første Poet. Jeg troer og, at det er lettere uden Videnskabernes Hielp at blive en Homerus end en Cicero. Dog skal de smukke Videnskaber forbedres, og deres Grændser udvides, maa man ønske, at en Poet ville forsyne sig med den Kundskab, som Videnskaberne give.

Rem tibi Socratica poterunt ostendere Charta.

Man kunde da vente at see Poesiens Indigheder udbrede sig ei alene over Krig, Elsker, Døder, Laster, men ogsaa over de vigtige Sandheder, som Theologie, Philosophie og Physique lære. Disse Videnskaber udgiore hver for sig et Rige, saa fuldt af

af det deilige og prægtige, at Poeten ingenlunde behøver at smigre i at affkildre det. Lykkelig, ja høist lykkelig er han, om han kan træffe det naturlige. Lad ham kiende disse Videnskaber omstændelig og grundig, hvor skal han see i det virkelige tusinde baade flere og større Smukheder, end den frugtbarste Indbildnings-Kraft nogenlunde kan give. Kan han fylde sin Siæl med disse Billeder, kan han i sine Ord oprigtig afstrykke dem, dobbelt behagelige blive da hans Vers. Smukheder og virkelige Smukheder røre langt mere end de, som kunns ere i Indbildningen. Det prægtigste Vers taber endog, naar dets Læsere ved Enden siger: Hvor har Poeten vidst at lyse behageligen.

Men til at male Naturen, og skildre dens Angenemheder, dertil behøves Kundskab og en Tankekraft, som følger Regler. Man har mindre Frihed; thi Tingenes Natur og Egenskaber blive lige saa mange Love. Alt dette gjør, at man tæller saa faa af det slags grundige Poeter paa samme Tid,

man

man seer saa utrolig en Mængde af de andre. De fleste af dem har tænkt, at de vare fritagne fra den Lov, som befaler alle de Lærde at erhverve sig en grundig Kundskab til de Ting, som de vil skrive om. En middelmaadig er dem og nok, saalænge det er ikke alene tilladt, men og rosværdigt, at begynde med Fabler der, hvor Kundskaben slipper.

Skal heri skee Forandring, og skal man skaffe Poesien mange Polignacer, Poper, Raciner, Hallere, saa maa Folkene først lære at sette den rette Priis paa Videnskaberne. De maa stræbe at overgaae hinanden deri, at formere Opdagelserne og forsøge Lydeligheden. Heraf flyder, at de faae en fornuftig Smag, og deraf igjen, at de kan føle den langt større Sødhed, der er i at læse en Sang om den Tilbedelseværdige Skabere, end om en alendig Aeneas. Saa snart denne gode Smag bliver almindelig, og det er nueligt at tiene sit Folkes Bisald og Høiagtelse ved at klæde Videnskaberne i Poesiens Dragt, skal man nok see saadanne, som indbyrdes vil kappes

pes

pes om at giøre hinanden saa herlig en Pris tvivl-
agtig.

Men Videnskaberne maa tillige af deres egne
Arbejdere settes i det rette Lys. Jo klarere de
blive, jo lettere er det og at afforme dem saaledes, som
Poesien fordrer. Her er det, at Veltalenheden kunde
giøre Poesien en herlig Tjeneste. Vilde de, som
kiende Videnskaberne, giøre sig en Ære af, i deres
Skrifter at fremstille dem paa saa tydelig, levende
og behagelig en Maade, som deres Beskaffenhed til-
lader, saa kunde et Poetisk Hoved uden Vanskelig-
hed forshne sig med de Sandheder, som han i sine
Vers skulde udføre.

Vor Tid har den Lykke, at see det Mørke for-
svinde, som hidindtil har skjult Videnskaberne for
den største Deel af Menneffene. Den Muur er nær
ved at falde, som har udelukt læge Folk fra deres
Kundskab. Philosopherne begynde at tale, som des-
res Brødre, de andre Menneffer, og disse ved det de
forstaae

forstaae dem, lære at kiende, hvor nyttig og smuk
Fornuftens Wiisdom er. Ach! maatte den Maade
blive bestandig, maatte Veltalenhed udstrække sit
Herredømme, saa vidt den kunde, maatte Fornuften
bruge dens Sprog, og det igien indrettes af Fornuf-
ten, hvilken Fordeel vilde Folkene høste deraf, hvor
vilde Videnskaberne selv vinde, hvor kunde Poesien
da lettelig tage Besiddelse af de værdigste Ting for
dens Bestræbelse.

§. 2.

Naar Videnskaberne ved Folkenes forenede Stræ-
ben ere i Tilvæxt, saa voxer fornødentlig Kundskaben.
Flere Ting findes, flere Ting oplyses. Det, man
endog uden Videnskaberne veed, veed man dog ved
dem bedre. De nye Opdagelser man gjør, den
nære Bestemmelse, som man endog af hver en Ting
merker, har nødvendig den Virkning, at man maa
lede op i sit Sprog for at finde Ord til at udtrykke
sine Begreber, og beqvemme Talemaader til at sige
sin Mening. Et vanskeligt Arbejde i Begyndelsen,

et Arbeide, der er alt for besværligt, at det strax kan blive fuldkommen. Men lad Folkene blive ved i deres Bestræbelser, lad et hvert Folk i sær gjøre sig dette Arbeide i deres eget Sprog, oftere Forsøg af duelige Hoveder giver endelig Arbeidet Lykke.

Det lykkes da, man hører Videnskaberne tale i sit Moders Maal. Dets Ord har faaet nyere Bestemmelse, ja ofte en ganske nye, men dog saa bekvem som mueligen. Adskillige nye Ord ere giorte, men og uden Fornødenhed. Utallige Talemaader, som før vare i almindelig Brug, ere nu henviiste til den nedrige Almue, og trues endog der med landskngtigahed. Andre Talemaader har opfyldt deres Sted, og disse nye svare til Tingene, uden at fornærme Sproget. Vil ubekvemme Ord og opvolmede Talemaader blande sig ind, saa har Folket Forstand til at kiende dem, og forjage dem. Al denne Forandring har Videnskaberne giort, og den er til de smukke Videnskabers Fordeel.

Veltalenheden kan ansee saadan en Tid for sin guldne Alder. Den agter det for en af sine vigtigste Pligter at tale værdig om Tingene, og opvække om dem saadanne Begreber, der allernærmest udtrykke dem. Men sandelig dertil behøver den bestemte Ord og rigtige Talemaader. Just dem finder den nu i sit Sprog. Videnskaberne har givet dem.

Poesien er vel mindre indskrænket. Det er den tilladt at tale mere ubestemt; men det er dog uegnetligt, at den Frihed har sine Grændser. Der ere endog visse Steder, hvor det er en Poets Dyd at tale mesten ligesaa egentlig, som en Philosoph, og der gielder det, at have afpasset Ord og veltreffende Talemaader. Dem finder han nu i sit Sprog. Videnskaberne har givet dem.

Poeten og den Veltalende maa begge bruge Billeder. De har Ret til i Tingenes Lighed at søge sig Farver til at opklare den Sag med, de afhandle.

Men den Magt er bunden til visse Love. I sær maa de noie agte, om baade det Billede, de bruge, er beqvemt, og hvor beqvemt det er; De maa derfor kiende det noie, og tillige den Ting, de vil anvende det paa. De maa vide, om der er en virkelig Lighed imellem dem, og den saadan, at den kan forestilles, uden at Hovedsagen skal tabe. Hvor let at giøre heraf den Slutning: en Skialdrer, en Bektalende maa have god Indsigt i Tingene, sørend han enten vil tage Billeder af dem, eller opløse dem med Billeder. Men den Indsigt give Videnskaberne.

Desuden jo mere vi lære at kiende, og jo usiagtigere vore Begreber blive, jo mere merke vi den Lighed og Ulighed, der er imellem Tingene, jo flere Billeder kan vi da udjire vore Skrifter med, og jo bedre tør vi; thi vi forstaae at skielne mellem det egte og uegte. Hvad Gevinst det bliver for Poesie og Bektalighed, behøver jeg ei at melde. Men ogsaa denne Fordeel har sin rette Kilde i Videnskaberne. Denshyalig er da den Sandhed, at de

de smukke Videnskaber tiltage, i sær naar Fædrelandets Sprog har den Naade at tiene til deres Brug.

Saaledes har de stedse taget af og taget til med hinanden. Da Videnskaberne blomstrede i Athen og Rom, var det, at disse tvende Stæder saae spire, ja komme til en fuldkommen Vert de store Poeter og andre Bektalende, som endnu ere dem til større Ære end deres Erobringere. Demosthenes, det Wunder i Bektalighed, var Platons Tilhørere, og desuden Borger i et Philosophisk Athen. Cicero, hans Medbeiler, besad en mageløs Styrke i den Tids Videnskaber. Deres andre anseelige Medborgere vidne eenstemmigen om sig, at de vare Philosophiens opfostrede Børn. Virgilius og Horatius vare gangne igiennem samme Skole til Parnassum. Den Epicuraiske Philosophie var deres. Siden dalede den Wiisdoms Soel, der havde opløst disse store Stæde, og de smukke Videnskaber gif under med.

Vel bragte man igien Philosophien for Lyset, men det var en formørket Philosophie, uden Lys, uden Varme. Endelig brød igien Dagen frem; Mørket gik bort, nye Lys i alle Videnskaber, nye Liv og i de smukke Videnskaber. (*) Upartiske Kiendere kand neppe tvivle om at finde iblant vor Tids Poeter saadanne, der ikke vige de Gamle. Voltaires Henriade er noget nær saa smuk, som Virgiliis Eneide. Den usiagtige, rene og levende Skrivemaade har samme Liv nu i Europa, som for-
dum i Italien og Grækenland.

Wille alle Elskere, alle Befordrere af de smukke Videnskaber stedse have det nye Baand for
Dine

(*) Jeg veed, at de smukke Videnskaber brød ud af det be-
drøvelige Fængsel, længe førend det lykkes Philosophien
at aabne sig samme Veie. Vankundighed har da ei
ladet mig sette deres Opftvælse efter de andre Videnska-
bers. Jeg har alene gjort dette, fordi jeg troer, at
man kan see af Europa's Veltalenhed og Poesie, naar
Europa blev fornustig Philosophisk.

Dine, som samme have med de andre Videnskaber!
Wille de stedse erindre sig, at det smukke er en For-
ening af saadanne Fuldkommenheder, der føles med
Behagelighed! Poesiens og Veltalenhedens Smuk-
hed bestaaer just i Foreningen, men de Fuldkommen-
heder, der skal forenes, maa mestendeels de andre
Videnskaber give. Fattes de, kan der ingen Smuk-
hed blive: man fornemmer da noget mat, usmagende
og for al sund Fornuft effekt.

S. 3.

Folkenes ivrige Bestræbelse for at forøge og forbedre
Videnskaberne har aldrig manglet at naae sit Mæ-
led. Verden har stedse seet Frugten af dette ædle
Arbejde. En heel Mængde nye Sandheder ere
hentedede ud af deres skjulte Rige, og de allerede kiendte
Sandheder ere satte i et nyt Lys. Regierende Wild-
farelsere ere kastede af deres Throne ned i det Støb,
hvor de henhøre. Bestridede, men sande Menin-
ger, ere revne ud fra deres Fiender, og en tydelig
Vished har befæstet deres Herredømme. Store

Fordeler for de smukke Videnskaber! Sandheder og erkendte Sandheder kan nu blive det, Poeten kan synge om, og den Veltalende aftegne. Sandheden selv har tusinde Indigheder. De Fornuftige kiende snart intet andet, som fuldkommen rører og indtager dem. Endog de Enfoldige og Uoplyste kan ei være følesløse ved dens Smukhed, naar de kuns kan faa Dinene paa den.

Lad da Sandheden alene udgiøre Indholdet af et veltalende Skrift og et sundrigt Vers, dens Drilighed forener sig med det smukke og søde, som Poesie og Veltalenhed selv søie til, og hvor bliver nu Smukheden fuldkommen, hvor dygtig til at opvekke og fortjene den reueste Kierlighed og oprigtigste Hoiagtelse! Ordenes Fald og Billedernes Livagtighed glæde Indbildningskraften: det nøie afpassede Val af Ord og Talemaader, den rigtige og med Sagen overensstemmende Indretning fornøie Fornuften: men Sandheden værdig udtrykt og vel oplyst lader Fornuften finde en Sødhed, som ei har at frygte for Affmag.

Da

Da kan det behage at læse igien: da er det, at den sidste Læsning ei fordømmer den første.

Homerus er mig ofte væmmelig, men ei Horatius. Hiin seer i Dremme, naar denne seer vaagende. De Gamles Guder og Gudinder, der spille saa vigtig en Rolle i deres Verker, kand ei andet end i en vis Grad formindste det søde og behagelige, man ellers kunde finde. Man har kuns Indbildningskraften at see med, naar de Steder komme. Fornuften maa da sove eller giøre sig et andet Arbeide. Milton er en prægtig Poet: ingen kand negte det, men han lyver for meget. (*) Den Sandhed, han vilde, og tildeels saa Inffkelig har affkildret, var saa rig og

§ 5

saa

(*) Jeg vil aldeles ikke berøve en Poet Frihed at digte. Jeg troer, at ligesom en Veltalende er Undersaat i det virkelige, saa har en Poet desuden Borgerrret i det mulige. Men jeg vilde alene, at han ei maatte lyve. Hans Opdigtelser maa ei støde an mod beviiste og erkendte Sandheder. Desuden troer jeg, at visse Materier giøre endog Opdigtelserne til Ægnee.

faa herlig, at hans Verk havde blevet et langt større Mesterstykke, om han fuldkommen kunde have udtrykt den. Maaskee det da havde blevet mindre, men derfor og bedre. Kunne den Østerlanske Sygdom engang forlade vore Poeter, og ville de lære at troe, at Sandhedens Indigheder ere større end Jænderbildningens!

Widenskaberne skaffe ikke alene Poesie og Betsalenhed Sandheder at arbejde paa, men de sette dem og i Stand til at giere Tankerne selv sande og rigtige. Deri er det, at en stor Deel af det behagelige og indtagende for Fornuften skal være. Disse Tanker, disse korte og fastefulde Udtryk, ere ligesom Saltet, der skal vedligeholde Fornuftens Smag. Hvor gielder det da, at de ere rigtige og ligesaa sande som iudige! Merker man noget falskt i dem, det oprører Fornuften; som vredes over, at man har vildet besdrage den. Dette er noget nær Marsagen, hvorførenden ubødelige Horatius og lige saa store Boileau stedsse kan handthæve deres Væ. Iblant saa stor

en

en Mængde Tanker; hvor saare faae falske! Videnskaberne kan nypperlig hielpe en tænkende Siæl til den Nøiagtighed. Det er en Sag for klar til, at Selskabet skulde fordre den beviist.

S. 4.

Den Umage, som vore Tider have giort sig for Videnskaberne, har allerede mange onsfelige Virkninger. Deriblant synes mig den høistvigtig, at man har samlet de til hver Videnskab hørende Begreber, udledet dem af deres Grunde, og søiet dem sammen i den Orden, som er dem naturlig. Man har giort det samme ved Lærdommen om Siælen. Dette Arbejde har givet os en omstændeligere, tydeligere og grundigere Kundskab om os selv. Man er gaaet videre. En Videnskab baner Veien til en anden. Man har prøvet at giere Poesie og Betsalenhed til en Videnskab. Preven er lykkelig. Grundvolden er ikke alene for en stor Deel lagt, men og meget af Bygningen opført. Hvad kan de smukke Videnskaber haabe, naar Folkene vil fortsætte

faa

faa herligt et Arbejde, og søge at overgaae hinanden endog i den Henseende? Jeg troer, man saa kunde ansee den Begyndelse, som allerede er giort, for en nye Tidsløb i de smukke Videnskabers Historie. De kan ei andet end derved bringes til deres Glands, og settes i den Fuldkommenhed, som man ønsker dem.

Man maatte være alt for partisk, og alt for meget forelsket i det nærværende, om man vilde tænke, at enten de gamle eller de nye Tiders Poesie og Belsalenhed var fritaget fra det menneskelige almindelige Skiebne, det er Ufuldkommenhed. Fornuftige, og allermindst Selskabet dommer mig neppe for en Kietter, om jeg erklærer, at hverken Homerus eller Virgilius i min Troesbekjendelse faae Sted blant de Symboliske Bøger. Jeg veed, at de har deres Fortieneste: Jeg fornemmer, at de har mange Smukheder; men jeg holder for, at de har deres Feil. (*) Jeg er derfor ei aldeles enig med dem, det

(*) Jeg anser Homerum og Virgilium for høistfuldkomne Poeter efter deres Tid, men ei efter vores. Deres Helts

der paaftaae, at de bør være Mønstre, man skal i alle Ting eftergiøre, men aldrig maa tænke at overgaae. Om jeg end aldrig kunde see deres Feil, kunde jeg fristes til at formode, at den Fuldkommenhed, man tillegger dem, ei med rette tilkommer dem. Vi løse dem tilhobe i vore unge Aar, længe førend vi have giort os rigtige og almindelige Begreber om det smukke. I deres Læsning demme vi ingenlunde: nei vi fornemme. De Fornemmelser, som vi da faae, som vi faa ofte igientage, som faa vældig indtrykkes os, slutte sig nøie tilfammen, og giøre den stærkeste Kiæde, som neppe siden lader sig brække, Homerus og Virgilius synes os siden fuldkomne Smukheder, og hvad Under? Vi demme dem efter dem

Heltefange ere ypperligen afpassede efter den Tids Kunstskab og de Fornemmelser, som Menneskene da havde; men derfor stemme de ikke overens med vor nærværende Tilstand. Menneskene have baade fornuftige og sandfellige Fornemmelser. Den Poet er i alle Tider fuldkommen der stedse har erindret sig dette.

dem selv. Alle Helte-Vers, som ikke ere Homeriske og Virgiliske, ere usuldfomne, og hvad andet? Vi have ei andre Regler. Aristoteles var den beste Philosoph, saa længe det var en Lov at tænke som han. Fornuftens Wiisdom blev allerførst bedre, da man fik Frihed til at raadsføre sig med Fornuften, at undersøge Tingene, og høre baade Fornuftens og Naturens Røst.

Neppe bringe de smukke Videnskaber det videre, end Homerus har gjort, med mindre Fornuften maa faae samme Ret over dem, som over andre sine Fostere. Intet bedre Middel til at spille Fornuften dette sit retmæssige Scepter i Hænde end at oprette en egen Videnskab i Poesie og Betsalenhed. Herved tændes et Lys, som adspredde Mørket, som gjør Guldet og det Forgyldte kiendelig, og aabenbarer efterhaanden nye Smukheder i dette vidtløftige Rige. Denne Videnskab, hvis Fortsættelse, Forbedring og Udvidelse alle Menneskeelskere saa billig maa ønske, kan gjøre mere til de smukke Videnskabers Suldfommenhed i hundrede

Aar,

Aar, end saa mange Poeter og Betsalende har gjort herved i tre tusinde.

Det er den, der kan undersøge det Smukke, der kan opdage det, der kan fastsætte, hvad det er, der kan vise dets Grader, og dets mange Arters forunderlige Forening. Det er den, som det tilkommer at gjøre eller udnævne det Skilderie af det smukke, som bør vises de unge Mennesker, som bør henrive deres Kiærlighed, og opvække i dem de Fornemmelser, hvis Forening siden kan blive dem en Lov.

Den Videnskab er det, som har Ret til at gjøre en Fornuftlære, der er egentlig for de smukke Videnskaber. Der behøves Begreber, Domme, Slutninger, Beviser, Læremaader, men anderledes beskaffne og anderledes indrettede end i de andre Videnskaber. I dem betragtes Mennesket alene som fornuftig, men her maa han anses saadan som han er, for en Skabning, der har Fornuft, men og

Sand-

Sandsfer, der har Forstand, men og Iudbildnings-Kraft, der har Willie, men og sandselige Begierlig-heder, der hører til Mandernes Rige, men og til den sammensatte Verden. Den almindelige For-nuflære bør legges til Grund, men de Regler, den giver, maa forsøges med nye Tilleg, og be-stemmes efter den Videnskab, som de skal anvendes paa.

Disse smukke Videnskabers Tænkere, som det maa være mig tilladt at kalde den, kunne da nok blive deelt i tvende Hoved-Parter. Den ene burde lære os at tænke Veltalende, den anden Skialder-mæssig. I den ene kunde man ønske at see af-handlet, hvorledes Veltalenhed maa betiene sig af det Virkelige: I den anden, hvorvidt Poesien maa desuden udstrække sig i det muelige. Begge Hoved-Parter ville ei glemme almindeligen at be-stemme hver for sin Videnskab det rigtige, det nye, det prægtige, det er, det smukke. I denne

Tænke-

Tænkere ville man og see undersøgt og opløst den for de smukke Videnskaber saa magtpaaliggende Post, hvad og hvor stor Ret Fornuften har over Fornemmelserne, og om de igien have nogen Ret imod Fornuften, ligesom og denne, hvorledes den egentlige Stiil og Billedstiilen, det lærerige og det behagelige, det lave og det høie skal knyttes til, sammen for at virke i Siælen den Overbeviisning, Forundring og søde Henrykkelse, som er de smukke Videnskabers Pligt baade at frembringe og ved-ligeholde.

Vel veed jeg, intet er vanskeligere end at være Lovgiver i dette frie Rige, men jeg troer tillige, at det er ikke umueligt der at give Love, det er almindelige Regler, som en sund Fornuft og en sindrig Hieme siden har at anvende paa det særdeles. Meget er allerede giort, og det er det letteste af formere.

Denne Videnskab, jeg taler om, tilegnede sig vel og engang det Arbejde ordentlig at prøve og saavidt som mueligt er, at oplære den Hæmmelighed om Talens foranderlige Virkning efter dens adskillige Jalb. Det ville blive Grunden til at stille sine Ord i en Tale, og at udsøge til sit Vers det Staaelsemaal, som allerbest kunne forene sig med de i Verset værende Tanker for at frembringe den Sindsbevægelse, man ønskede.

Den grundige Vatteur, den dybsindige Pope og sindrige Boileau har ved deres Forsøg allerede gjort sig evig fortient af de smukke Videnskaber; men ville man nu gaa videre, og bestrebe sig for flere Opfindelser i dette nyfundne Land! Hertil udfordres mange Arbeidere, maaskee ogsaa af meer end en Videnskab, ligesom af adskillige Sinds-Beskaffenheder. Men vi have og sat forud, at de artige og oplyste Folk stræbe at overgaa hinanden i Videnskaberne.

Jeg

Jeg ender da her mine Betragtninger, og nedlægger dem i et Selskab, hvis værdige Lemmer jeg fuldkommen erkender for mine Dommere. Det Foster, som jeg stiller for Deres Øine, er mit eget: saa har Selskabet selv ønsket, og mig er det en Ære at lyde. Mangel af Tid og Mængde af langt andre Forretninger har endog gjort det mere til mit, end jeg vilde. Har jeg skrevet frit, og maaskee misbrugt min Frihed, saa har det sin Årsag i den Indbildning, jeg har havt, at jeg burde tænke frit.

Læmsældige Domme vil jeg ei udbede mig. Dømmer til Ukiendte fra en Ubekendt havde noget latterligt. Jeg har den Overbeviisning, Selskabet selv har, at det er dets Pligt at dømme skarp. Paa den Maade er det mueligt, at Selskabet.

G 2

naaer

naaer sit priselige Diemeed at befordre de smukke
Videnskaber hos os, og at opfylde den aller-
beste Konges Hensigt, Hvis høie Bestræbel-
ser alene sigte til at gjøre sit Folk lykkelig og
sine Undersaatter duelige, rige
og dydige.
